

הכל בא על סיומו ברירת שני התדרים בגבעתיים, שהייתה כמין דוגמת וצנועים, כאילו הוקפאה כמין דוגמת חיים של שנות המשישים. רוד אלדן, שהבריו קראו לו אנרי, ישב במטבתו על כיסא אלומיניום מתקפל. לפניו שולחן מתכת, שמשטחו העליון פורמיקה, ליד כירה חשמלית של שתי להבות. מהחלון ראה את גגות גבעתיים '89, עמודי חשמל, שני בניינים גבוהים, רחוב שקט. סביבו המטבח הבורד של איש שחי לבר, אף שהיו יש לו חברים רבים.

בסופו של דבר, עמד מול צמחיתו של השנים הנותרות. כל חצי בממומו, פה האשפה מרוקן, כמו לפי תוכנית מדויקת של יוקה, שגם מותו מסודר. סם, במטבת, רה בראש כדור אחר, ונפל לרצפה. בפרודו המשיך לטריטוריה שלו, שחבריו טיבו כבר 50 שנה, בני בלנקמן, נוסח התקשר כדי להגיד לו: אנרי, אל תשגטע, אנחנו אוהבים אותך, אל תעשה לנו את זה.

כי החברים כבר ידעו את מה שמתרחש. באורן בוקר, צלצל אנרי ללשכת העיתונות, שם עבד בפנסיונה, ואמר שאינו הש בטוב, לא יבוא. אחר הרים לטפון לבני ואמר לו: "אני מתאבד, איני יכול יותר", והתכוון כזה ליוקמן, לתחושת העיכוב והפחד להיות כגל. כל מה שנפל על ארם בודר בביתו, ביום ראשון בבוקר, כשסלפניו עוד טכוע ונבכו כזמנמת שבת שקטה.

החברים ניסו להקים מין רשת חרוב, שתעצור את האקדה או תקדים את חבר נאצי. מיטתו שגר קרוב ומכני אש ומשטרה. כולם הגיעו אחרי היריה, כדי לנצח את האיש הנועז על רצפת ביתו. אלדן תימד ביצע את שחלקיו עד סופו. רייקן וקפון וכלי להיות לנצל על איש. כך חברו וחי צלצול הטלפון והעש היריה הבוררת בבוקר יום ראשון 6 באוגוסט '89.

כשרה בעצמו, היה אלדן בן 75. איש בריוא לנילו, צולל, עשר שנים בדיוק אחרי תערוכת הצילומים שעשו לו ירדנים בבית סוקולוב, כשפרש מעבודתו כמנהל מחלקת הצילומים של לשכת העיתונות הממשלתית. צילומים, הנצנחים הקמה של מדינה וצעירה הראשונים, עולה תימני מודאג, ראש משלה בנור אך רב כוח, צינור שמורים מים למירב, חייו של ילדה.

לא מדובר, אם כן, במות איש צעיר, שלא ראה עריון דבר, אלא בסיומה הטראגי של פרשת חיים, שראתה הרבה ושבעה אולי, שצפתה בראשית הרברים פה, בהתלהבות הגדולה, וגם בדעיכתה המזממכת.

צילומי מחנה האשד

למחרת מותו, הרגישו העיתונאים את עובדת היותו צלמו האיש של בן גוריון, נתלו בשם הגדול, אולי בשל האסוציאציה הישנה של התאבדות נחמה ארגוב, עוזרו של ב.ג. כשיקע סער, מנהל מחלקת הצילום של לשכת העיתונות, נכנס אתו לארכיון, הראה לו דוחק את צילומי תימן של אנרי, צילומי מחנה האשד. אבל מי יכתוב: התאבד צלם מרבד הקסמים.

סער, שהיה ירדני הטוב של אנרי עד הסוף, הלך למחסן הנגיפים. היכן שכל נגיפי נתון במעטפת נייר שקופה, במחסן הטמפרטורה הקריאה הקבועה השומרת על החומרים הישנים, שם הוציא את הנגיפים של מסע אנרי לערן, מתוך אורח המרגש במסעותיו. ב'1949, שנה אחרי המלחמה, נשלח אלדן בעלם משמלתי לתימן, אל האזורים המאובקים בהם מתגינו רבבות יהודים לקראת מטוסי מרבד הקסמים. סוטרים תימנים איבטחו את המחנה ופעילים סומלים עזרו בבניה.

שנים אחר כך, עוד העלה אנרי וכתונת משם, מאותה ציביליזציה רחוקה ומזרח שנגללה לו כמו שטב באפריקה. יוכור את פחד האנשים מן המטוס, את הלחץ בדרך, שנה. שני מתגייעים מאחוריו עמד כני בלנקמן, איש צעיר ויפה תואר, שבא אז מפריז. שתי ספרות לקראת העולם התימני האישיים. ואל בלנקמן התקשר אנרי, כשהחליט לשים קץ לחייו.

– והאקדה מהיכן? בלנקמן: אני לא יודע. אנרי היה עוד בווינה צעיר טוב. בצבא הבריטי הלכנו למטושים, היה צלף מצוי. אבל את האקדה הסתיר. לא ראינוו אף פעם.

יתר שירתו שנות מלחמה מרגשות, לא כחיות ממש. קהיר והמריבה, הכלב הזני של אנרי, הפורטרטים שעשה מתוך תחביב בלשרה ארובה של קציני מטה אנגלים, שעמדו בתור במעונו וקטוריו, היכן שהקים חוג צלמים חובבים.

וכשתמה המלחמה, אנרי שב לירונת שהיתה לו ליד הים בתל אביב. ובני הכיר את

מותו של הצלם הממשלתי אלדן

התחנך והקים את משפחתו הגדולה על ירדה ונכדיו, שהיה גם משפחתו של חברו הטוב מהגור בלשכת הניס.

שנתיים, בין '46 ל'48, צילם אנרי פורטרטים של אנשים בסטודיו הקטן שלו, בו השמיע מוסיקה קלאסית. חור לחי' תל אביב, עד שפרצה שוב מלחמה. וב'1948, שלושה ימים אחרי שהתנייס לחיל האוויר הישראלי החדש, איתר סגן אלוף מויש פרלמן, שצטווה להקים את לשכת המודיעין הממשלתית בצילום וליווי ותיעוד, את אנרי ומינוה לאחראי על מחלקת הצילום החדשה. עלה מסמל לסרן.

אלדן חיפש צלמים שיריעו שפות זרות, ילדו, ילדו את הצלמים הורים שבאו לפה כדי לתעד את מלחמת השחרור. הוא אסף המישה צלמים: מנדלסון, בראונר, פרויז כהן וולק וגם אנגלי אחר ששמו נשכח. איש מהם לא מקומי ממש, גרמני, אנגלי וצ'כוסלובקי.

ישבו במעודו סקופוס ברחוב הרקון ליד הים בתור תל אביב, שלמרות המלחמה המסיכה בחייה הגורמאליים, היה ואלקה, הלכה לים, כאן, בתל אביב. נצא את דודו פרד פון

התחשה הירואית לגבי הימים ההם. מצלמת הלייקה שלו נתקעה בשל חולות אבו עגילה. 120 מטר סרט צילום ישו מדי הכריחו אותו לחשיפה ממושכת. תנאים קשים בלי ציור. "לא הייתה להיטות גדולה לצאת לטשח", יציר.

כשהצבא נכנס אחרי המיצרים למדבר סיני, הלך אחריהם וולק עם רובה ומצלמה, צילם נופות מצרים הרגועים ודברים אחרים שננגנו, או הופיעו אחרי המלחמה באלבומים. משם שב לתל אביב, לסקופוס. "אני היה פורטרטיסט טוב, יגיד וולק, איש עם מצבי רוח משתנים". כשתמה גם המלחמה הוא הלך וולק לדרוכו והפך כעבור זמן לצלם מצדה של ירדן, תיעד את יבוש החולה. פעם אחרונה פגש את אנרי ב'53', וזעד ששמעתי שהתאבד, בכלל חשבתי שירד מהארץ."

מכונת הפלא

צילום מספר 5989 של דוד אלדן בארכיון הממשלתי, מראה מטוס גדוש תימנים עולים.

דוד אלדן, אנרי, והמצלמה. העיתונאים הרגישו את עובדת היותו הצלם של בן גוריון

ספנה מעט מאוד פצצות. פה ושם מטוס אייב סעה לירונת.

צלמי מלחמה

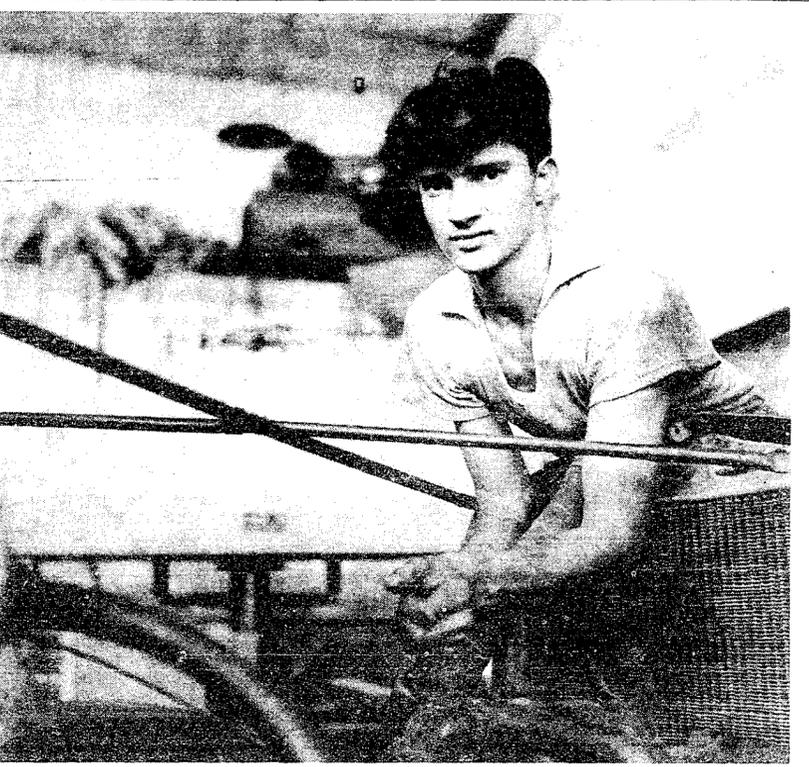
ולסקופוס, ללשכה החדשה, הגיעו צלמי קונפליקט מכל העולם, אנשים כמו ריברט קאפה, שכבר נודע אז מאוד בשל צילומי המלחמה שלו, ועתיד היה לההרג במלחמה אחרת בעלותו על מוקש. הגיע גם שותפו של קאפה, הוא דיוויד סימור, שיתר ייסדו את סוכנות "מאגנס" בפריז. קאפה תיחד מאור עם אנרי ויונצח על יד ליד קיר אבן בירושלים, קאפה הגדול מצלמתו בידו, מצלם את ישראל הצעירה.

האנגלי חזר עם צילומי מטות גרוריים, צבא הבריטי, בבסיס הגיוס, הכיר אנרי את האיש שהיה חברו הטוב עד מותו, 49 שנה. שני מתגייעים מאחוריו עמד כני בלנקמן, איש צעיר ויפה תואר, שבא אז מפריז. שתי ספרות לקראת העולם התימני האישיים. ואל בלנקמן התקשר אנרי, כשהחליט לשים קץ לחייו.

– והאקדה מהיכן? בלנקמן: אני לא יודע. אנרי היה עוד בווינה צעיר טוב. בצבא הבריטי הלכנו למטושים, היה צלף מצוי. אבל את האקדה הסתיר. לא ראינוו אף פעם.

יתר שירתו שנות מלחמה מרגשות, לא כחיות ממש. קהיר והמריבה, הכלב הזני של אנרי, הפורטרטים שעשה מתוך תחביב בלשרה ארובה של קציני מטה אנגלים, שעמדו בתור במעונו וקטוריו, היכן שהקים חוג צלמים חובבים.

וכשתמה המלחמה, אנרי שב לירונת שהיתה לו ליד הים בתל אביב. ובני הכיר את

הנוער ישעיהו ליפשיץ, בן 16.5, עובד מוסך. מתוך סדרת פורטרטים בראשית שנות ה50. תצלום: דוד אלדן

בראשית החודש, ירה דוד אלדן כדור אחד בראשו. לא השאיר אחריו משפחה, רק אוצד ארכיונו של צולומים המותערים הקבות מדינה. להלן, תמונות מחייו צלם

נער תימני במטוס, בדרך משם. תצלום: דוד אלדן

גוריון, שרק בעורת פולה ועל פי תיאום אתה טיפל בצילומיו, אשכול ושור. ונסע בכל העולם והגיע עד נפאל, במסגרת ההתרחבות הישראלית, שכבר שלחה זרועות ופתחה נציגויות וביקרה באפריקה ובאסיה והנציחה הכל לעיתונות, להיסטוריה ולכבוד השר.

ליפשיץ בן 16

ופה צילם מעברות וערים חדשות שקמו במדבר, כי הארץ שהשתנתה כל הזמן, נזקקה גם לתייעוד ולצילומי טקסים של תוכנית אינטון פתוחות צבורות וגשרים קטנים וכו'. וכן, ב'1952, צילם דוד אלדן גם סדרה של פורטרטים של ישראלים צעירים בעצם עבודתם. שתי אחיות תאומות או חלבו, צוללו כחליפת העופרת שלו, דיג, חשמלאי, תימני מרווח צמאנוו בלבן, היל דרווי נשען על רובה ומטכו נוקשה. ישראלים 1952, שמבטם נישא קרימה מלא תקווה והם ממלאים את תפקידם במדינה החדשה מתוך הכרת ערך עצמם וצמם עבודתם.

ובכן הצילומים גם צילום מספר 11495 של הנער הכסופאי ישעיהו ליפשיץ בן 16, עובד במוסך בתל אביב.

אחרי ליפשיץ, אחיות את ליפשיץ בפתח תקוה, 37 שנים אחרי שהונצח בשורת הפורטרטים הגאה, סוגר צינור גומי של הדיאטרם במשאית גדולה. "כו", אמר, "אני זוכר כל פרט בתמונה הזאת. זו היתה משאת רוקיוו ישנה, ואני כשכאל, מהיץ נברג ביד שבאל. זה היה במוסך זאב, מה שהיום אולי הנוצץ בחיוב המסגר". הצילום פורסם בעמוד ראשון של עיתון שיצא אז באמריקה: נער ישראלי עובד.

אנרי פגש בו באקראי יום אחד ליד הים. אחי צילם אותו במוסך, והתירדו כפי שידע אנרי לאסוף אנשים במרוצת חייו, הנער ליפשיץ היה מתלווה כעבור צלם לכל מסעות אנרי בארץ. נכסענו כפורד גדולה ופתוחה לתעד בתים ועוים, שרות וערים חדשות שרק נבנו, ועולים חדשים. עלבון וצפת ואורחם רבי מעלה שרק נחתו. אחר כך הלכתי לצבא והקמתי משפחה בגיל צעיר, ואנרי עוד צילם אותי ואת אשתי על הספה בבית, וחודלנו להתראות. וכששמעתי על המוות, רציתי ללכת להלוויה, ולא הגעתי."

ובצילום של אברונן הונצח ליפשיץ כנער צעיר יפה כלורית, המתקן משאית רוקיוו במסגרת המאמץ הלאומי. חולצתו הקצהה מפזיחה, שרדיו והדעו משורגים ומבטו מיישר אל הטרסה.

התפוררות הגוף

כשלב מסוים, נעלמת חתימתו של אלדן על צילומים, הדל לצלם. עבד יותר על התייעוד ועל הקמת ארכיון הצילומים הממשלתי. לא התחנך מעולם, לא הקים משפחה. "כל אחד הכיר אותו ואף אחד לא הכיר אותו", כמו שאומרת סוזי פין, ששנים רבות צילמה עם בעלה הנס פין, ומשנפטה, הכיירה את ארכיונו לארכיון הממשלתי של אנרי.

בנקיים של השבתות, היה פותח אנרי שולחן רחב לארוחת בוקר משפחתית לילדים של בני בלנקמן, חבר המיידרבי. אנרי נותר איש תמיר, כחסי, ששיערו משור אחרת. הויקנה נראתה לו כמוות אישי, התפוררות הגוף הרחיבה אותו, תחושת מחלה קרובה. דברים שהברדות עושה אותם קשים יותר. פעם אמר לסער ירדן, כי ביום שלא יצליח לטפס לדרויה קבומה ג, יתקע לעצמו כדור בראשו. דברים ששמעמים כמו אמירה סתמית באותו רגע, ומשמעותם נגלית רק אחרי יריית האקדת. וינאי עם גיגונים אריסטוקרטיים, שסרבו להפוך לנסל.

ביום ששי, יומיים סדרם מוחו, עוד עבד. זוכ ב'12, עשה קניות. בשבת בבוקר אכלו אצלו הילדים של בני. אלא שהיה מדוברך מאד, עגבה שחורה רחופה מעליו. אחו כך נותרו לבדו בבית שריהוטו פשוט. וכשבאני ללש עם בני, תחקרו שני שעונים, נחו שרשעה הוגות משקפיים על הכוננית. תפק אחרון נח ליד חלפתו. כל סיר היה במקומו ליד הכיור. תחת זוכיתו על שולחן העבודה שלו ראיתי עשירות רבות של צילומים, במין סיכום לחיים, או רחל נוכחות.

גותרו תיקי קרטון מסודרים מאוד של מכתבים אישיים וחשבונות על פי סדר של יוקה, צילום עם הקדשה שנתנה לו לפני 41 שנים עיתונאית אנגליה יפה, שעברה דרך מועדון סקופוס. "אני בטוח", אמר בני, "שבכורה היריה עוד הלפה כמוחו של אנרי המחשבה אוי, שכחתי לעשות דבר מה".

מה הותרו אחריו הצלם שמת עירידי? מכתב התנצלות לחברים ואלפי צילומים. עולם מתועד שלא יאכר עוד, על שמחותיו וכוכיו, צערם של העוקרים, תקוות הפועל וחובו של נער צעיר במוסך תל אביב, בראשית שנות המשישים. ■